

Bezdržavljanstvo i stjecanje hrvatskog državljanstva

Puharić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:300038>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET U ZAGREBU

Studijski centar za javnu upravu i javne financije

Ivana Puharić

**BEZDRŽAVLJANSTVO I STJECANJE HRVATSKOG
DRŽAVLJANSTVA**

Završni rad

Mentor : prof. dr. sc. Frane Staničić

SADRŽAJ

UVODNE NAPOMENE	1
1. DRŽAVLJANSTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	2
1.1 POVIJESNI PREGLED	4
1.2 STJECANJE HRVATSKOG DRŽAVLJANSTVA	8
1.3 PRESTANAK HRVATSKOG DRŽAVLJANSTVA.....	11
2. SADRŽAJ OBRASCA ZA STJECANJE HRVATSKOG DRŽAVLJANSTVA.....	14
3. SADRŽAJ OBRASCA ZA PRESTANAK HRVATSKOG DRŽAVLJANSTVA.....	15
4. POJAM I UTVRĐIVANJE DRŽAVLJANSTVA	17
4.1 OSOBE BEZ DRŽAVLJANSTVA I ZAKON O STRANCIMA	19
4.2 PRAVA OSOBA BEZ DRŽAVLJANSTVA	22
ZAKLJUČAK.....	24
LITERATURA	26

UVODNE NAPOMENE

Kroz ovaj rad pobliže ću približiti pojam državljanstva i bezdržavljanstva kako u svijetu tako i u Republici Hrvatskoj. Kada govorimo o državljanstvu u Republici Hrvatskoj moramo prije svega dati uvid kroz jedan povijesni pregled bliže prošlosti i načinu na koje se isto stjecalo ali i definiralo raspadom Jugoslavije. Upravo kroz taj povijesni uvod ćemo se susreti prvi put s pojmom bezdržavljanstva, i problemima koje je ono uzrokovalo, ali koje i uzrokuje dan danas.

Zakon o hrvatskom državljanstvu, koji je stupio na snagu 8.listopada 1991. godine sa svim svojim izmjenama i dopunama do 2023. godine, definira načela, načine stjecanja hrvatskog državljanstva kao i prestanak. Svaki postupak stjecanja i prestanka hrvatskog državljanstva započinje podnošenjem zahtjeva. Jedan od ciljeva je približiti postupak i problematiku koja se veže uz stjecanje i prestanak državljanstva te je potrebno objasniti načine stjecanja i prestanka državljanstva kao jedan od temelja za bolje shvaćanje pojma bezdržavljanstva.

Konvencija o pravnom položaju osoba bez državljanstva iz 1954. godine definira pojam bezdržavljanstva koji je prihvaćen u Zakonu o hrvatskom državljanstvu. Ona također definira i prava i načine zaštite osoba bez državljanstva. Republika Hrvatska je potpisnica ove konvencije. Kroz ovaj rad ćemo se susresti s apartidima tj. osobama bez državljanstva koje su definirane Zakonom o hrvatskom državljanstvu a pobliže opisane Zakonom o strancima. Koliko je pitanje bezdržavljanstva dobro uređeno i koliko su dobro te osobe zaštićene je drugo pitanje ovog rada.

Osobe bez državljanstva podliježu pravnim normama Zakona o strancima Republike Hrvatske. Kroz ovu temu će se obraditi i odnos osoba bez državljanstva u odnosu na Zakon o strancima te njihov pravni položaj u odnosu na prethodno navedeni Zakon.

1. DRŽAVLJANSTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ

Kada govorimo o državljanstvu općenito ono se uglavnom shvaća kao vrsta posebnog pravnog odnosa koja postoji između pojedinca i države. Državljanstvo čini specifičan pravni odnos između fizičke osobe i suverene države na temelju kojeg nastaju određena prava, obaveze i dužnosti.¹ Prava koja pojedinac ostvaruje su sva osobna, politička, gospodarska, socijalna i kulturna prava koja su propisana Ustavom Republike Hrvatske kao i obaveze koje ima svaki državljanin koja su propisana raznim zakonskim propisima. Državljanin Republike Hrvatske ne može biti proganjan iz Republike Hrvatske niti mu se može oduzeti državljanstvo, a ne može biti ni izručen drugoj državi, osim kada se mora izvršiti odluka o izručenju ili predaji donesena u skladu s međunarodnim ugovorom ili pravnom stečevinom Europske unije.² S druge strane Republika Hrvatska također štiti prava i interese svojih državljanina koji žive ili borave u inozemstvu i promiče njihove veze s domovinom.³ Svaka država sama za sebe pravno regulira pojam i stjecanje državljanstva te isto spada pod isključivu nadležnost jedne države. Ustav Republike Hrvatske donesen 1990. godine propisuje da se hrvatsko državljanstvo kao stjecanje i prestanak uređuje zakonom.⁴ Nadalje, to je jedini članak Ustava koji govori o državljanstvu.

Sabor Republike Hrvatske na sjednici 26. lipnja 1991. , sljedeći čl. 9 . Ustava , donosi Zakon o hrvatskom državljanstvu (u daljnjem tekstu : ZHD) koji je stupio na snagu 8. listopada 1991. godine. Raspadom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: SFRJ) i prekidom svih pravnih veza s istom pitanja državljanstva u Hrvatskoj su se temeljila na dvama načelima, a to je načelo pravnog kontinuiteta državljanstva i načelo hrvatske etične pripadnosti potkrijepljeno načelom mjesta boravišta (*ius domicilii*).⁵ Prvo načelo odnosi se na sve državljane bivše SFRJ, bez obzira na nacionalno podrijetlo ili etničku pripadnost i ono je sadržano i vidljivo u članku 30. stavku 1. ZHD-a, u kojem je propisano koji su državljani

¹ Borković Ivo., Upravno pravo, Narodne novine 2022, str. 165.

² Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), čl.9 st.2

³ Ustav Republike Hrvatske, čl.10. st.1.

⁴ Ustav Republike Hrvatske, čl.9 st.1.

⁵ Omejec Jasna, Initial Citizenry of the Republic of Croatia at the Time of the Dissolution of Legal Ties with the SFRY, and Acquisition and Termination of Croatian Nationality (Prvobitno državljanstvo Republike Hrvatske u trenutku raskida pravnih veza s SFRJ, te stjecanje i prestanak hrvatskog državljanstva), 3(1-2) Croatian Critical Law Review (1998.) str. 101.

bivše SFRJ postali hrvatski državljani od 8. listopada 1991. godine.⁶ Drugo načelo se odnosi na osobe koje su imale prijavljeno boravište u Hrvatskoj, a koje nisu udovoljavale pretpostavkama za hrvatsko državljanstvo u skladu s prvim načelom, ali bi im se ono priznalo od 8. listopada 1991. godine, ako udovolje pretpostavkama utvrđenim u članku 30. stavku 2. Zakona o hrvatskom državljanstvu.⁷ Pojmove državljanstva i nacionalnosti treba razlikovati jer kao što je prethodno rečeno državljanstvo označava pravnu vezu između pojedinca i države dok s druge strane pripadnost jednom narodu nazivamo nacionalnost.

Temelj stjecanja državljanstva uvijek je pravna norma bilo da je ona sadržana u posebnom zakonu, pravnom propisu ili međunarodnom ugovoru, ali to je uvijek pravna norma. Međutim postoje tri načela za stjecanje državljanstva a to su načelo krvne veze ili podrijetla (*ius sanguinis*), načelo područja (*ius soli*) i načelo prebivališta (*ius domicili*). Dijete koje stječe državljanstvo svojih roditelja bez obzira gdje je rođeno i gdje ono i roditelji žive je sadržano u načelu krvne veze. Prema načelu područja, državljanstvo djeteta se određuje prema tome na kojem je teritoriju države ono rođeno bez obzira na državljanstvo roditelja. Dok načelo prebivališta nalaže da određena osoba stječe državljanstvo države na čijem teritoriju i prebiva. Svaka se država sama za sebe, u skladu s nacionalnim interesima, opredjeljuje za prihvaćanje temeljnog načela među navedenima. Međutim treba skrenuti pozornost na sljedeće. U praksi je vrlo teško prihvatiti isključivo samo jedno načelo te se u pozitivnim zakonodavstvima uzima jedno od tih načela kao osnova za stjecanje državljanstva i ono se kombinira s ostalima kao i s drugim mogućim oblicima dodatnih načina stjecanja državljanstva. Druga stvar koju trebamo naglasiti je da se načelo prebivališta zbog svojih posebnosti nigdje ne uzima kao temeljno načelo stjecanja državljanstva već samo kao oblik stjecanja državljanstva koji se kombinira s drugim načelima stjecanja. Svako od ovih navedenih načela ima svoje dobre i loše strane.⁸ Zakon o hrvatskom državljanstvu (ZHD) se temelji na sljedećim načelima: načelu *ius sanguinis* kao glavnom načelu, načelu jednakosti muža i žene, oca, majke i djece bez obzira jesu li zakonita ili nezakonita, načelu isključivosti hrvatskog državljanstva, načelu sprječavanja i zaštite od bezdržavljanstva i načelu pravnog kontinuiteta državljanstva.⁹

⁶ *Ibid.*

⁷ *Ibid.*

⁸ Borković I., op.cit. (bilj. 1.). str.172.

⁹ Staničić Frane, Statelessness Analysis of the legal framework concerning stateless persons and persons at risk of statelessness in Croatia (Analiza pravnog okvira koji se odnosi na osobe bez državljanstva i osobe izložene riziku bezdržavljanstva u Hrvatskoj). UNHCR, 2022., str. 20.

1.1 POVIJESNI PREGLED

Bivša SFRJ je bila federativna država koja se sastojala od šest republika i dvije autonomne pokrajine.¹⁰ Svaki građanin Jugoslavije je imao jedinstveno jugoslavensko državljanstvo koje je bilo propisano i uređeno saveznim Ustavom iz 1974. godine. Svaki građanin Jugoslavije je imao dvojno državljanstvo: jugoslavensko i svoje republičko. To nalaže da je svaka država imala svoj propis, akt kojim se uređivalo pitanje republičkog državljanstva pa tako i Hrvatska. Ustavom Socijalističke Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: SRH) iz 1974. godine bilo je propisano da građani SRH imaju republičko državljanstvo. Međutim, državljanin svake republike istovremeno je bio i državljanin SFRJ. Državljanin jedne republike imao je ista prava i obveze na teritoriju druge republike kao i njezini državljani temeljem članka 249. saveznog Ustava iz 1974. Jugoslavija je donijela Zakon o državljanstvu SFRJ 1976. godine. 1977. godine SRH, u skladu s odredbama federativnog Ustava i republičkog Ustava, donosi svoj Zakon o državljanstvu Socijalističke Republike Hrvatske, koji je bio na snazi do 8. listopada 1991.¹¹ Ovim zakonom utvrđena su tri temeljna načela: svi građani SRH imaju državljanstvo; svi državljani SRH istovremeno su jugoslavenski državljani i svi državljani drugih socijalističkih republika uživaju ista prava u SRH kao i sami državljani SRH.¹²

Hrvatska postaje suverena država 1991. godine te je bilo potrebno utvrditi koje će se osobe u trenutku raskidanja svih državnih veza s Jugoslavijom smatrati hrvatskim državljanima što je propisano člankom 30. Zakona o hrvatskom državljanstvu koji propisuje da se osoba smatra hrvatskim državljaninom ako je stekla državljanstvo SRH u skladu sa zakonom koji je tada bio na snazi do 8. listopada 1991., a riječ je o Zakonu o državljanstvu Socijalističke Republike Hrvatske.¹³ Prema tom zakonu, državljanstvo SRH moglo se steći na pet različitih načina: rođenjem (*ius sanguinis*); rođenjem na teritoriju SRH; prirođenjem državljanina druge republike; prirođenjem stranaca; i po međunarodnim ugovorima.¹⁴ Republičko državljanstvo se do 1991. godine temeljilo na trima načelima: načelu isključivosti republičkog državljanstva (državljanin SFRJ je mogao imati samo jedno republičko

¹⁰ SR Hrvatska, SR Slovenija, SR Bosna i Hercegovina, SR Makedonija, SR Crna Gora, SR Srbija te autonomne pokrajine Vojvodina i Kosovo.

¹¹ Staničić F., op.cit. (bilj. 9.), str. 21.

¹² Borković I., Upravno pravo, Informator, Zagreb, 1978., str. 131.

¹³ Staničić F., op.cit. (bilj. 9.), str. 22.

¹⁴ Borković I., Upravno pravo, Informator, Zagreb, 1978., str. 131.

državljanstvo); načelu jedinstva državljanstva (osoba nije mogla biti državljanin SFRJ, a da u isto vrijeme nije bila državljanin jedne od republika); i načelu pravnog kontinuiteta republičkog državljanstva (državljanin određene republike bio je pojedinac koji je imao državljanstvo te republike u skladu sa zakonom koji je važio do zakonski utvrđenog roka). Također je važno napomenuti da su svi državljani SFRJ imali pravo odabrati svoje republičko državljanstvo bez obzira na to što su rođenjem stekli državljanstvo *ex lege*.¹⁵ Republika Hrvatska odlučila se za načelo kontinuiteta državljanstva, koje se u Hrvatskoj primjenjuje od 1918. godine.¹⁶ Prema članku 30. ZHD-a hrvatskim državljaninom smatra se osoba koja je pripadnik hrvatskog naroda koji na dan stupanja na snagu ovog zakona (ZHD-a) nema hrvatsko državljanstvo u skladu s gore navedenim propisima, a na dotični dan ima prijavljeno prebivalište u Hrvatskoj i da pisanu izjavu da se smatra hrvatskim državljaninom. Ova odredba je bila namijenjena ispravljanju situacije koja je nastala 8. listopada 1991. kada brojne osobe s prijavljenim boravištem u Hrvatskoj iz različitih razloga nisu stekle republičko državljanstvo SRH na temelju ZDSRH-a.¹⁷

PROBLEMI POVEZANI S BEZDRŽAVLJANSTVOM KOJI SU SE POJAVILI 8. LISTOPADA 1991. GODINE

Stupanjem na snagu ZHD-a 8. listopada 1991. pojedinci koji se nisu smatrali hrvatskim državljanima na temelju odredbi članka 30. stavaka 1. i 2. smatrali su se strancima. Tim su bile obuhvaćene razne skupine ljudi: 1. ljudi koji su 28. kolovoza 1945. živjeli na području Republike Hrvatske, ali nisu imali prijavljeno boravište te, prema tome, nisu stekli hrvatsko državljanstvo prema tada važećem Zakonu o državljanstvu DFJ/FNRJ, već su stekli državljanstvo neke druge federalne jedinice, a nastavili su živjeti u Hrvatskoj; 2. ljudi koji su se prema svom boravištu morali smatrati hrvatskim državljanima od 28. kolovoza 1945., no ipak su izjavili da ne žele biti hrvatski državljani, već žele biti državljani neke druge federalne jedinice, a nastavili su živjeti u Hrvatskoj; 3. ljudi koji su imali državljanstvo neke druge republike, ali su se preselili u Hrvatsku između 1945. i 1991. godine, a u tom razdoblju nisu stekli hrvatsko državljanstvo, već su tako zadržali svoje izvorno republičko državljanstvo; 4. ljudi koji su bili hrvatski državljani, ali su zatražili promjenu republičkog

¹⁵ Staničić F., op.cit. (bilj.9), str.22.

¹⁶ Omejec J., op.cit. (bilj.5). str. 102.

¹⁷ Staničić F., op.cit. (bilj.9), str.101-102.

državljanstva i stekli su drugo republičko državljanstvo, a nastavili su živjeti u Hrvatskoj ili su se kasnije vratili u Hrvatsku; 5. ljudi koji su rođeni u Hrvatskoj, ali su u trenutku njihova rođenja njihovi roditelji bili državljani neke druge republike; 6. ljudi čiji su roditelji imali različita republička državljanstva, a potrebni koraci za stjecanje hrvatskog državljanstva (izjava, dogovor roditelja) nisu poduzeti na vrijeme pa su *ex lege* stekli državljanstvo neke druge republike. Ti su pojedinci obično bili državljani drugih bivših jugoslavenskih republika mada je upitno da su ikada upisani u odgovarajuće evidencije o državljanstvu tih bivših republika. Te su osobe bile izložene riziku gubitka državljanstva. Nadalje, između 1965. i 1976. godine, djeca čiji su roditelji imali različita državljanstva nisu stjecala državljanstvo *ex lege, de iure sanguinis* ili *de iure soli*, već su se roditelji morali dogovoriti o državljanstvu. Postojali bi slučajevi kada to ne bi učinili, a dotično dijete kada bi navršilo 18 godina života, također nije poduzelo potrebne radnje za stjecanje republičkog državljanstva. U tom slučaju osoba je mogla podnijeti zahtjev za prirođenje samo u skladu s člankom 8. ZHD-a. Međutim, kako bi stekla državljanstvo prirođenjem, osoba je morala dokazati da je izgubila ili da će izgubiti svoje prijašnje državljanstvo (ili da se smatra osobom bez državljanstva). Takve je dokumente bilo vrlo teško pribaviti tijekom raspada Jugoslavije. Uz ove navedene skupine ljudi postojale su još dvije skupine ljudi. Prva skupina su bili etnički Srbi, koji su, iako su imali hrvatsko republičko državljanstvo, živjeli u područjima pod zaštitom UN-a u Hrvatskoj od 1991. do 1995. godine. Oni su stekli hrvatsko republičko državljanstvo u skladu s člankom 30. ZHD-a te su postali hrvatski državljani 8. listopada 1991. Međutim, zbog posebnosti tog razdoblja (vrijeme rata i u poslijeratno vrijeme) nisu mogli pribaviti hrvatske isprave. Nakon rata i stabilizacije odnosa, etnički Srbi koji su imali hrvatsko državljanstvo (stekli su ga *ex lege*), stekli su hrvatsko državljanstvo. Druga skupina su bili etnički Srbi koji su živjeli u područjima tada pod zaštitom UN-a u Hrvatskoj, ali koji nisu stekli hrvatsko republičko državljanstvo do 8. listopada 1991. godine. Većina ih je nakon rata pobjegla u druge bivše republike SFRJ te jedini način na koji su mogli ili mogu steći hrvatsko državljanstvo jest prirođenjem. Kao što je prethodno navedeno sve ove skupine su bili ili nažalost i dalje jesu u riziku od gubitka državljanstva.¹⁸

Nadalje kada govorimo o ovim problemima treba i napomenuti pojavu problema povezanih s bezdržavljanstvom uzrokovanih administrativnim pogreškama pri primjeni ZHD-a. Zbog ratnih uvjeta ranih 1990-tih, tijekom primjene ZDSRH-a, a zatim i ZHD-a došlo je do administrativnih pogrešaka u pogledu evidencija o državljanstvu. U skladu s Pravilnikom o

¹⁸ Staničić F., op.cit. (bilj.9), str. 23-26.

obrascu i načinu vođenja evidencije o hrvatskom državljanstvu¹⁹, bilo je propisano da su evidencije o državljanstvu ustrojene prema ranije važećim propisima o državljanstvu sastavni dio evidencije o hrvatskom državljanstvu koje se ustrojavaju temeljem toga Pravilnika.²⁰ Propisano je da se građanima koji su upisani u knjigu državljana do 29. veljače 1978. godine može izdati domovnica kao dokaz o hrvatskom državljanstvu te da se građanima koji su upisani u knjigu državljana nakon 29. veljače 1978. godine domovnica se mogla izdati samo ako je u rubriku „republičko državljanstvo“ upisano državljanstvo „Socijalističke Republike Hrvatske“ odnosno „Republike Hrvatske“ ako nije bio upisan podatak o republičkom državljanstvu, domovnica bi se izdala tek nakon što se utvrdi da se osoba smatra hrvatskim državljaninom, a podatak se upiše u odgovarajuću rubriku.²¹ Zbog tada važećih propisa o upisu u evidencije o državljanstvu, nakon 29. veljače 1978. ti su se upisi provodili prema mjestu boravišta s podacima o stečenom državljanstvu te bi dolazilo do slučajeva da bi državljanin iz druge republike s boravištem u Hrvatskoj bio upisan u hrvatsku knjigu državljana uz napomenu da je državljanin druge republike. Uz ovakve slučajeve tijekom Domovinskog rata takva praksa se nastavila jer su djeca rođena u izbjeglištvu morala biti upisana u evidenciju, a često su bile dostupne samo evidencije hrvatskih državljana. Ti pogrešni upisi počeli su se otkrivati nakon početka digitalizacije državnih evidencija. Kad su državni službenici koji vode državne evidencije otkrili pogrešno upisane osobe, te su se osobe zaista smatrale hrvatskim državljanima i izdane su im domovnice i druge javne isprave te su se i njihova djeca smatrala hrvatskim državljanima te su i oni i njihova djeca uživali sva prava hrvatskih državljana.²² Nakon otkrivanja pogrešnih upisa, poništavale su se sve javne isprave izdane tim osobama jer one nikada nisu stekle hrvatsko državljanstvo te su se samim tim te osobe počele smatrati strancima. Sukladno tome, postoji velika vjerojatnost da te osobe nisu stekle nijedno drugo državljanstvo i da su ostale bez državljanstva ili su postale izložene riziku gubitka državljanstva. Hrvatska Vlada uvidjela je da situacija u kojoj ljudi postaju strancima koji nemaju regulirani status nije održiva te je Zakon o strancima 2013. godine izmijenjen kako bi se toj kategoriji ljudi omogućio status stranca sa stalnim boravkom u Hrvatskoj. To je status koji vodi k stjecanju državljanstva. Ta je zakonodavna mjera samo djelomično riješila problem jer se, iako uživaju niz prava, stranci kojima je odobren stalni

¹⁹ Pravilnik o obrascu i načinu vođenja evidencije o hrvatskom državljanstvu (Narodne novine, br. 54/1991, 3/1992, 149/2002 i 146/2009)

²⁰ *Ibid*, čl. 22.

²¹ *Ibid*, čl.23.

²² Staničić F., op.cit. (bilj.9), str. 28.

boravak ne mogu se zaposliti kao državni službenici i nemaju pravo glasovanja.²³ Međutim 2015. godine prihvaćenim izmjenama i dopunama ZHD-a u članku 30. se uvodi novi stavak koji kaže da se hrvatskim državljaninom smatra i osoba koja je upisana u evidenciju o državljanstvu u periodu od 1. ožujka 1978. do 8. listopada 1991., a izdana mu je javna isprava kojom se dokazuje hrvatsko državljanstvo.²⁴ Nakon tih izmjena i dopuna uslijedilo je još njih par te prema zadnjim izmjenama i dopunama ZHD-a te prema članku 30. ZHD-a koji je na snazi od 1.siječnja 2022. hrvatskim državljaninom smatra i osoba rođena u razdoblju od 8.siječnja 1977. do 8.listopada 1991. kojoj su u trenutku rođenja oba roditelja imala hrvatsko državljanstvo ali joj je u evidenciju o državljanstvu upisano drugo državljanstvo; ako u roku od tri godine od dana stupanja na snagu ovog Zakona podnese zahtjev za utvrđivanje hrvatskog državljanstva.²⁵

1.2 STJECANJE HRVATSKOG DRŽAVLJANSTVA

Zakonom o hrvatskom državljanstvu koji je stupio na snagu 8. listopada 1991. godine hrvatsko državljanstvo se može steći na četiri načina: podrijetlom (*ius sanguinis*) ; rođenjem na teritoriju RH (*ius soli*) ; prirođenjem te prema međunarodnim ugovorima. Zakon kao primarno načelo stjecanja hrvatskog državljanstva prihvaća načelo podrijetla.

Podrijetlom dijete stječe hrvatsko državljanstvo ako su oba roditelja u trenutku njegova rođenja hrvatski državljani ; ako je jedan od roditelja u trenutku rođenja hrvatski državljanin a dijete je rođeno u Republici Hrvatskoj ; ako je dijete stranog državljanstva ili bez državljanstva kojeg su prema odredbama posebnog zakona posvojili hrvatski državljani.²⁶ Također, podrijetlom uz dijete državljanstvo stječe i osoba starija od 21. godine života, rođena u inozemstvu čiji je jedan od roditelja u trenutku njezina rođenja hrvatski državljanin, ako u roku od tri godine od dana stupanja na snagu ovog Zakona podnese zahtjev za upis u evidenciju hrvatskih državljana uz uvjet da je Ministarstvo unutarnjih poslova prethodno utvrdilo da ne postoje zapreke za stjecanje državljanstva. Osoba rođena u inozemstvu čiji je jedan roditelj u trenutku njezina rođenja hrvatski državljanin ako do navršene 21. godine života bude prijavljena u diplomatskoj misiji ili konzularnom uredu RH u inozemstvu ili u matičnom uredu u RH radi upisa u evidenciju kao hrvatski državljanin stječe hrvatsko

²³ *Ibid*, str. 29.

²⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu, NN 110/2015, čl- 2.

²⁵ Zakon o hrvatskom državljanstvu čl. 30. st. 2.

²⁶ *Ibid*, čl. 4.

državljanstvo. Osoba rođena u inozemstvu, čiji je jedan roditelj u trenutku njezina rođenja hrvatski državljanin, a ne udovoljava prethodnoj pretpostavci, stječe hrvatsko državljanstvo ako bi to značilo da ostaje bez državljanstva.²⁷

Prihvatanje načela podrijetla u čistom obliku pretpostavlja da su oba roditelja djeteta poznata i da imaju hrvatsko državljanstvo pa je najveći broj hrvatskih državljana svoje državljanstvo dobio prema toj osnovi.²⁸

Hrvatsko državljanstvo stječe dijete koje je rođeno ili nađeno na području Republike Hrvatske, ako su mu oba roditelja nepoznata ili su nepoznatog državljanstva ili su bez državljanstva. To je način stjecanja državljanstva rođenjem na teritoriju RH. U slučaju da se do djetetove navršene 14. godine utvrdi da su mu oba roditelja strani državljanici djetetu će prestati hrvatsko državljanstvo.²⁹ Na prihvatanje ovog načela zakonodavca su očito potakla dva razloga. Prvo, presumpcija je da je dijete rođeno ili nađeno na teritoriju RH (kada su roditelji nepoznati) ipak dijete hrvatskih državljanina i drugo, da bi takvo dijete, ako ne dobije hrvatsko državljanstvo postalo apatrid (ostalo bez državljanstva) što ne bi bilo humano niti bi odgovaralo naporima međunarodne zajednice da ne dođe do toga a i da se smanji slučaj apatrida.³⁰ Stoga kombinacija ovih dvaju načela (*ius sanguinis i ius soli*) treba jamčiti da nijedno dijete čiji je jedan roditelj hrvatski državljanin ili koje je rođeno ili nađeno na području Republike Hrvatske ne ostane bez državljanstva.³¹

Treći način stjecanja državljanstva je prirođenjem. Prirođenjem može steći hrvatsko državljanstvo stranac koji je podnio zahtjev za primanje u hrvatsko državljanstvo ako je navršio 18. godina života, ima otpust od stranog državljanstva ili dokaz da će otpust dobiti ako bude primljen u hrvatsko državljanstvo, živi u RH s prijavljenim boravkom 8 godina neprekidno do podnošenja zahtjeva i ima odobren status stranca na stalnom boravku, poznaje hrvatski jezik i latinično pismo, hrvatsku kulturu i društveno uređenje, poštuje pravni poredak RH, ima podmirena javna dugovanja i ne postoje sigurnosne zapreke za njegov primitak.³² Ovu vrstu prirođenja nazivamo prirođenje redovnim putem. Uz redovnim putem također postoji i prirođenje pod povoljnijim uvjetima. Ono podrazumijeva: osobe koje su rođene i žive u Hrvatskoj uz odobren stalni boravak, a navršile su 18. godina života, ima otpust od

²⁷ *Ibid*, čl.5.

²⁸ Borković I., op. cit. (bilj. 1), str. 179.

²⁹ Zakon o hrvatskom državljanstvu čl. 7

³⁰ Borković I., op.cit. (bilj. 1), str. 180.

³¹ Staničić F., op.cit. (bilj. 9), str. 33.

³² Zakon o hrvatskom državljanstvu čl. 8

stranog državljanstva ili dokaz da će otpust dobiti, poštuje pravni poredak RH, ima podmirena javna dugovanja i ne postoje sigurnosne zapreke za njegov primitak; osoba koja je u braku s hrvatskim državljaninom i kojem je odobren stalni boravak i živi na području Republike Hrvatske, poznaje hrvatski jezik i latinično pismo, hrvatsku kulturu i društveno uređenje, poštuje pravni poredak RH, ima podmirena javna dugovanja i ne postoje sigurnosne zapreke za njegov primitak može steći hrvatsko državljanstvo; te iseljenik, njegovi potomci do trećeg stupnja srodstva u ravnoj liniji i njihovi bračni drugovi mogu steći hrvatsko državljanstvo ako su navršili 18. godina poštuju pravni poredak RH, imaju podmirena javna dugovanja i ne postoje sigurnosne zapreke za njihov primitak³³; stranac čije bi prirođenje predstavljalo interes za Republiku Hrvatsku, i njegov ili njezin bračni drug mogu steći hrvatsko državljanstvo; osoba koja je bila hrvatski državljanin i u jednom je trenutku zatražila i ishodila otpust iz hrvatskog državljanstva jer je to bio preduvjet stjecanja nekog stranog državljanstva, što je bila pretpostavka za obavljanje nekog poziva ili djelatnosti u inozemstvu, može ponovno steći hrvatsko državljanstvo pod uvjetom da živi u Republici Hrvatskoj i ima odobren boravak; pripadnik hrvatskog naroda koji nema prebivalište u RH.³⁴

Prirođenjem stječe hrvatsko državljanstvo maloljetno dijete; ako oba roditelja stječu državljanstvo prirođenjem ili ako prirođenjem stječe državljanstvo samo jedan od roditelja, a dijete živi u RH i ima odobren stalni boravak ili ako jedan od roditelja stječe državljanstvo prirođenjem na temelju članka 11. stavak 1. ili članka 16. ZHD – a. Zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva za maloljetno dijete podnosi jedan od roditelja uz pisanu suglasnost drugog roditelja ili skrbnik djeteta. Iznimno zahtjev može podnijeti jedan od roditelja ako je drugi roditelj umro ili proglašen umrlim, ako je drugi roditelj lišen poslovne sposobnosti u djelu koji se odnosi na odlučivanje o statusnim pitanjima djeteta, ako na temelju sudske odluke samostalno ostvaruje roditeljsku skrb u cijelosti ili u tom djelu odnosno ako drugom roditelju miruje ostvarivanje roditeljske skrbi na temelju sudske odluke te ako je drugom roditelju nepoznato boravište.³⁵

Posljednji način stjecanja hrvatskog državljanstva je prema međunarodnim ugovorima. Posebnost ovakvog načina stjecanja je u tome što Zakon pruža mogućnost sklapanja takvih ugovora kojima bi bilo moguće predvidjeti uvjete pod kojima bi se moglo stjecati hrvatsko državljanstvo. Takvi međunarodni ugovori bi morali proći čitavu proceduru njihova sklapanja

³³ *Ibid*, čl. 8. – čl. 12.

³⁴ *Ibid*, čl. 15. – čl. 16.

³⁵ *Ibid*, čl. 13.

i eventualne ratifikacije da bi bili pravno valjani i da bi u njima sadržane odredbe o stjecanju hrvatskog državljanstva imale puni pravni učinak.³⁶

1.3 PRESTANAK HRVATSKOG DRŽAVLJANSTVA

Državljanstvo se u teoriji uzima kao trajni pravni odnos, kao pravna veza između pojedinca i države s kvalitetom stvarnosti te se ranije smatralo da je ono stalna i neraskidiva veza kod koje nije moguće izazvati nikakve promjene. Međutim u suvremenim zakonodavstvima dolazi do napuštanja tog stajališta i shvaćanja državljanstva ponajprije kao društvene pojave pri čijem nastanku i prestanku volja pojedinca o kojem se radi može i mora imati veći ili manji utjecaj. S većim ili manjim poštivanjem te volje pojedinca moderne države danas propisuju svojim zakonima uvjete pod kojima može državljanstvo prestati određenoj osobi. Propisivanje tih uvjeta potpuno zavisi od volje svake države pojedinačno pa se i pri samoj primjeni tih normi mogu javiti različiti oblici sukoba državljanstva kao i pojava bezdržavljanstva.³⁷

Ustavom RH propisano je da se hrvatsko državljanstvo ne može oduzeti te da hrvatski državljanin ne može biti prognan niti izručen osim kada se mora izvršiti odluka o izručenju ili predaji donesena u skladu s međunarodnim ugovorom ili pravnom stečevinom Europske unije. Hrvatsko državljanstvo prestaje : otpustom, odricanjem te po međunarodnim ugovorima.

Otpust iz hrvatskog državljanstva može se dati osobi koja je podnijela zahtjev za otpust i udovoljava pretpostavkama: da je navršila 18 godina života, da nema smetnje glede vojne obaveze; da je podmirila dužne poreze, takse i druge javne dadžbine te obveze prema pravnim i fizičkim osobama u RH za koje postoji izvršni naslov; da je pravno uredila imovinske obveze iz bračnog odnosa i odnosa roditelja i djece prema hrvatskim državljanima i prema osobama koje ostaju živjeti u RH; da ima strano državljanstvo ili da je dokazala da će biti primljena u strano državljanstvo. Treba naglasiti da otpust iz hrvatskog državljanstva ne može dobiti osoba protiv koje se u RH vodi kazneni postupak zbog djela koje se goni po službenoj dužnosti ili ako je u RH osuđena na kaznu zatvora dok tu kaznu ne izdrži.³⁸ Treba naglasiti važnost pretpostavke već stečenog stranog državljanstva i pretpostavke dokazivanja da će se takvo državljanstvo steći. Upravo tim pretpostavkama bi se trebalo osigurati da

³⁶ Borković I., op. cit. (bilj. 1), str. 182.

³⁷ *Ibid*, str. 183.

³⁸ Zakon o hrvatskom državljanstvu čl. 18.

nijedna osoba koja je dobila otpust iz hrvatskog državljanstva ne ostane bez državljanstva međutim nije moguće u potpunosti zanemariti činjenicu da bi osoba mogla ostati bez državljanstva nakon otpusta iz hrvatskog državljanstva. U postupku prirođenja obično postoji mogućnost korištenja diskrecijskih ovlasti što znači da je moguće da osoba ne stekne strano državljanstvo iako ispunjava sve potrebne pretpostavke propisane mjerodavnim zakonom te bi u takvim slučajevima osoba koja je izgubila hrvatsko državljanstvo otpustom ostala bez državljanstva.³⁹ Upravo iz tog razloga ZHD propisuje da rješenje o otpustu iz hrvatskog državljanstva ukinut će se na zahtjev osobe koja je dobila otpust ako ona u roku od tri godine nije stekla strano državljanstvo, a o tome je u roku od naredne tri godine obavijestila diplomatsku misiju ili konzularni ured RH u inozemstvu ili neposredno tijelo nadležno za donošenje rješenja o otpustu.⁴⁰ Svrha ove odredbe je sprječavanje bezdržavljanstva. Međutim istekom tog roka ostaje jedna vrsta praznine i otvara se prostor da osoba ostane bez državljanstva što je suprotno Konvenciji o smanjenju slučajeva bezdržavljanstva iz 1961. godine.⁴¹ Djetetu do navršene 18. godine života hrvatsko državljanstvo prestaje otpustom na zahtjev oba roditelja kojima je hrvatsko državljanstvo prestalo otpustom ili ako je jednom od roditelja prestalo otpustom dok je drugi roditelj strani državljanin ili ako je jednom roditelju prestalo otpustom a drugi roditelj je hrvatski građanin i da pisanu suglasnost za otpust djeteta iz hrvatskog državljanstva. Dijete do navršene 18. godine života, posvojeno od stranih državljanina, otpustit će se iz hrvatskog državljanstva na zahtjev posvojitelja.⁴² Ove odredbe mogu dovesti do bezdržavljanstva djeteta jer je moguće da dijete, prema zakonu o državljanstvu države roditelja, ne stekne njihovo državljanstvo. To se osobito odnosi na slučajeve kada je otpust odobren samo na temelju dokaza da će roditelji u budućnosti steći strano državljanstvo. Kako je prethodno navedeno, postoji mogućnost da prirođenje roditelja ne bude odobreno, a da je hrvatsko državljanstvo već izgubljeno.⁴³

Prestanak državljanstva je oblik negativne opcije jer pojedinac izjavom volje gubi vlastito državljanstvo. Punoljetni hrvatski državljanin koji ima prebivalište u inozemstvu, a ima i strano državljanstvo, može se odreći hrvatskog državljanstva. Osoba koja se kao punoljetna odrekla hrvatskog državljanstva ne može ponovno steći hrvatsko državljanstvo.⁴⁴ Djetetu do navršene 18. godine života prestaje odricanjem hrvatsko državljanstvo na zahtjev roditelja

³⁹ Staničić F., op. cit. (bilj.9), str. 53.

⁴⁰ Zakon o hrvatskom državljanstvu čl. 19.

⁴¹ Konvencija o smanjenju slučajeva bezdržavljanstva, UN, 1961., čl. 7.

⁴² Zakon o hrvatskom državljanstvu čl. 20.

⁴³ Staničić F., op.cit. (bilj.9), str.55.

⁴⁴ Zakon o hrvatskom državljanstvu čl. 21.

kojima je hrvatsko državljanstvo prestalo odricanjem ili ako je hrvatsko državljanstvo prestalo na taj način jednom od roditelja a drugi roditelj je strani državljanin. Djetetu do navršene 18. godine života, posvojenim od stranih državljanina, prestat će hrvatsko državljanstvo odricanjem na zahtjev posvojitelja.⁴⁵ Osobe koje su izgubile hrvatsko državljanstvo kao djeca bilo otpustom bilo odricanjem roditelja mogu steći hrvatsko državljanstvo ako borave u Hrvatskoj najmanje godinu dana i ako daju pisanu izjavu da se smatraju hrvatskim državljanima.⁴⁶

Treći način prestanka je međunarodnim ugovorima kao i kod stjecanja hrvatskog državljanstva prema međunarodnim ugovorima i ovdje je riječ o zakonskoj mogućnosti sklapanja takvih ugovora kojima bi mogli biti predviđeni načini i uvjeti prestanka hrvatskog državljanstva.⁴⁷

Još jedno načelo koje se primjenjuje u ZHD je načelo isključivosti hrvatskog državljanstva koje se očituje kroz odredbu prema kojoj se državljanin RH, koji ima i strano državljanstvo, pred tijelima državne vlasti RH smatra isključivo hrvatskim državljaninom.⁴⁸

Govoreći o stjecanju i prestanku hrvatskog državljanstva evidenciju o istom vodi matični ured te se osobe rođene u RH upisuju u evidenciju o državljanstvu koju vodi matični ured općine u kojoj se nalazi mjesto rođenja te osobe. Osobe rođene u inozemstvu upisuju se u evidenciju o državljanstvu koju vodi matični matični ured općine u kojoj se nalazi prebivalište osobe koja podnosi zahtjev za stjecanje ili prestanak državljanstva. U središnju evidenciju koju vodi tijelo nadležno za poslove opće uprave u Gradu Zagrebu upisuju se one osobe koje prime hrvatsko državljanstvo a nemaju prebivalište u RH. Hrvatsko državljanstvo se dokazuje važećom osobnom iskaznicom, vojnom iskaznicom ili putovnicom. Osoba koja nema ni jednu od ovih isprava dokazuje državljanstvo domovnicom. Domovnica je javna isprava kojom se dokazuje hrvatsko državljanstvo a izdaje je matični ured ili nadležno diplomatsko ili konzularno predstavništvo RH u inozemstvu.⁴⁹

⁴⁵ *Ibid*, čl.22.

⁴⁶ *Ibid*, čl.23.

⁴⁷ Borković I., op. cit. (bilj.1), str. 185.

⁴⁸ *Ibid*,

⁴⁹ *Ibid*, str. 186.

2. SADRŽAJ OBRASCA ZA STJECANJE HRVATSKOG DRŽAVLJANSTVA

Kada je riječ o stjecanju hrvatskog državljanstva podnositelj zahtjeva prijesvega mora navesti osnovu po kojoj stječe isto. U slučaju da je to stjecanje putem prirođenja pod povoljnijim uvjetima potrebno je navesti i razloge koji se na to i odnose. Podnositelj obavezno navodi sljedeće : 1) ime, 2) prezime, 3) rođeno prezime, 4) ime i prezime, datum, mjesto i država rođenja oca i majke i djevojačko prezime majke te državljanstvo i nacionalnost roditelja, 5) spol, 6) dan, mjesec i godina rođenja, 7) mjesto i država rođenja, 8) poznavanje hrvatskog jezika u govoru i pismu, 9) nacionalnost, 10) državljanstvo i mjesto upisa u knjigu državljana (ako je osoba dvostruki ili višestruki državljanin, upisuju se podaci o svim državljanstvima), 11) prijašnje državljanstvo, 12) putna isprava, broj, datum, mjesto i država izdavanja, 13) zanimanje, naziv i sjedište tvrtke u kojoj radi, 14) ima li registrirano trgovačko društvo ili obrt u Republici Hrvatskoj ili inozemstvu, točan naziv i adresa sjedišta, 15) mjesto i točna adresa sadašnjeg boravka (država, mjesto, ulica i broj), te broj telefona / mobitela podnositelja zahtjeva, 16) mjesto i adresa posljednjeg prebivališta u inozemstvu (država, mjesto, ulica i broj), 17) ima li podnositelj odobren stalni boravak u drugoj državi, 18) bračno stanje (neoženjen – neudana, u braku, u izvanbračnoj zajednici, razveden, udovac – udovica), datum i mjesto sklapanja braka, 19) ime i prezime, datum, mjesto i država rođenja i državljanstvo bračnog / izvanbračnog druga, 20) ime i prezime, datum, mjesto i država rođenja djece te državljanstvo (upisuju se podaci o bračnoj, izvanbračnoj te posvojenoj djeci), 21) je li netko od srodnika zaposlen u državnim tijelima Republike Hrvatske ili u inozemstvu (ako jest – navesti naziv tijela i funkciju), 22) je li služio vojsku, koju, kad i gdje (navesti čin). Upisati i podatke o sudjelovanju u ratu u razdoblju od 1991. do 1995. godine, u kojim postrojbama i opis zadaća koje je obavljao, 23) je li, kada i zbog čega osuđivan kazneno ili prekršajno u Republici Hrvatskoj ili inozemstvu, 24) navesti podatke o bližim srođnicima koji su hrvatski državljani. Uz te obavezne podatke podnositelj je dužan i priložiti potrebne priloge poput životopisa dok su se punoljetni podnositelji zahtjeva dužni izjasniti o svom odnosu prema hrvatskom pravnom poretku i običajima. Iseljenici su dužni navesti tko je, kada i u kojim okolnostima iselio iz Hrvatske te dostaviti odgovarajuće dokaze. Iseljenici su dužni detaljno navesti svoje poznavanje hrvatskog jezika i latiničnog pisma, hrvatske kulture i društvenog uređenja. Pripadnici hrvatskog naroda i iseljenici dužni su detaljno opisati način na koji su promicali interes Republike Hrvatske u inozemstvu te svoje moguće sudjelovanje u hrvatskim udrugama i društvima (i priložiti odgovarajuće dokaze), dostaviti dokaz o državljanском statusu (uvjerenja o državljanstvu, ovjerenu presliku valjane putne ili

identifikacijske isprave), izvadak iz matice rođenih na pravilnom obrascu prema međunarodnim ugovorima i konvencijama, izvadak iz matice vjenčanih ne stariji od šest mjeseci (za osobe u braku), važeću ispravu o identitetu u ovjerenj preslici (putna isprava, osobna iskaznica za stranca) s jasno vidljivom fotografijom vlasnika, ovjerenu presliku putne ili druge javne isprave koja je predstavljala osnovu za iseljavanje iz Republike Hrvatske (samo za iseljenike), uvjerenje o nekažnjavanju nadležnog inozemnog tijela države čiji su podnositelji zahtjeva državljani te države u kojoj imaju stalni boravak, ne starije od šest mjeseci, u izvorniku ili ovjerenj preslici s prijevodom na hrvatski jezik. Pripadnici hrvatskog naroda (koji nemaju boravište u Hrvatskoj) moraju dostaviti isprave kojima dokazuju svoje deklariranje etničke pripadnosti u pravnom prometu – ovjerenu presliku radne ili vojne knjižice, svjedodžbe, indeksa, izvotka iz matice rođenih, matice vjenčanih itd., ili izvornike ako sadržavaju podatke o nacionalnosti. Pripadnost hrvatskom narodu dokazuje se i dostavljanjem dokaza o zaštiti i promicanju interesa hrvatskog naroda i dokaza o aktivnom sudjelovanju u hrvatskim kulturnim, znanstvenim i sportskim udrugama u inozemstvu. Ako se podnositelj zahtjeva poziva na hrvatsku nacionalnost roditelja, dužan je dostaviti dokaze koji potvrđuju njihovo deklariranje etničke pripadnosti.⁵⁰

3. SADRŽAJ OBRASCA ZA PRESTANAK HRVATSKOG DRŽAVLJANSTVA

Kod obrasca za prestanak hrvatskog državljanstva potrebno je navesti sljedeće: 1) ime i prezime, 2) OIB, 3) djevojačko prezime, 4) datum rođenja, 5) adresu u inozemstvu, 6) naziv tijela kojem se zahtjev podnosi. Potrebno je odrediti način na koji podnositelj zahtjeva želi prekinuti svoje hrvatsko državljanstvo (*a*) otpustom, *b*) odricanjem, *c*) po međunarodnom ugovoru) i navesti podnosi li se zahtjev i za djecu podnositelja zahtjeva (ako je dijete starije od 14 godina, potreban je njegov pristanak). Za djecu je potrebno navesti sljedeće: 1) ime i prezime, 2) datum rođenja, 3) mjesto i državu rođenja Zanimljivo je da je podnositelj zahtjeva dužan u pisanom obliku objasniti svoj zahtjev za prestanak hrvatskog državljanstva. Uz zahtjev, podnositelj zahtjeva dužan je ispuniti upitnik osmišljen kako bi nadležno tijelo moglo utvrditi ispunjava li podnositelj utvrđene pretpostavke za prestanak hrvatskog državljanstva. Potrebno je navesti sljedeće: 1) ime, 2) prezime, 3) rođeno prezime, 4) ime i prezime oca, ime i prezime majke, djevojačko prezime majke, 5) spol, 6) dan, mjesec i godinu rođenja, 7) mjesto i državu rođenja, 8) zanimanje, 9) državljanstvo, mjesto upisa u

⁵⁰ Staničić F., op.cit. (bilj.9.), str. 94 – 96.

knjigu državljana, 10) mjesto i adresu sadašnjeg boravka u Republici Hrvatskoj (mjesto, ulica i broj), 11) mjesto i adresu stanovanja u inozemstvu (država, mjesto, ulica i broj), 12) mjesto i adresu posljednjeg prebivališta u Republici Hrvatskoj (mjesto, ulica i broj); podatke o putovnici podnositelja (broj, datum i mjesto izdavanja, datum važenja), 13) posljednje mjesto (poduzeće) u kojem je podnositelj imao radni odnos prije iseljenja, 14) odsluženi vojni rok (od-do), vojnu evidenciju u kojoj se vodio (na području Republike Hrvatske), 15) bračno stanje; u braku s (ime i prezime, datum, mjesto i država rođenja), 16) podatke o djeci (ime, prezime, datum rođenja, mjesto i država rođenja, državljanstvo), 17) prethodni brak s (kim?) koja/koji sada živi na adresi (kojoj?), podatke o razvodu (br. presude), obveze iz razvedenog braka; podatke o bračnoj ili izvanbračnoj djeci koja žive u Hrvatskoj i prema kojima još uvijek postoje obveze (ime, prezime, datum rođenja, mjesto i država rođenja, vrsta obveze, adresa stanovanja) 18) podatke o roditeljima podnositelja zahtjeva: (ime, prezime, datum i mjesto i država rođenja, datum smrti (ako su umrli), adresa u Republici Hrvatskoj, adresa u inozemstvu, sredstva uzdržavanja). Nakon popunjavanja zahtjeva i upitnika važno je priložiti propisane priloge ovisno o načinu prestanka. Za otpust iz hrvatskog državljanstva: 1) životopis, 2) dokaz o hrvatskom državljanstvu (domovnica, ovjerena preslika valjane putne ili identifikacijske isprave), 3) izvadak iz matice rođenih, 4) izvadak iz matice vjenčanih (ne stariji od šest mjeseci – za osobe u braku), 5) ovjerena preslika identifikacijske isprave (putna isprava, identifikacijska ispava), 6) zajamčenje o primitku u strano državljanstvo ili dokaz o stjecanju stranog državljanstva s ovjerenim prijevodom na hrvatski jezik, 7) posebna punomoć (ako podnositelj zahtjeva ima ovlaštenog punomoćnika). Za odricanje od hrvatskog državljanstva: 1) životopis, 2) dokaz o hrvatskom državljanstvu (domovnica, ovjerena preslika valjane putne ili identifikacijske isprave), 3) izvadak iz matice rođenih, 4) izvadak iz matice vjenčanih (ne stariji od šest mjeseci – za osobe u braku), 5) dokaz prebivališta u inozemstvu, 6) vlastoručno potpisana izjava o odricanju od hrvatskog državljanstva s naznačenim datumom, 7) dokaz stranog državljanstva s ovjerenim prijevodom na hrvatski jezik, 8) ovjerena preslika identifikacijske isprave (putna isprava, identifikacijska ispava), 9) posebna punomoć (ako podnositelj zahtjeva ima ovlaštenog punomoćnika).⁵¹

⁵¹ *Ibid*, str. 96 – 98.

4. POJAM I UTVRĐIVANJE DRŽAVLJANSTVA

Člankom 15. Opće deklaracije o ljudskim pravima je utvrđeno da svatko ima pravo na državljanstvo te da nitko ne smije biti samovoljno lišen svog državljanstva niti mu se smije u uskratiti pravo na promjenu državljanstva.⁵² Međutim i dalje postoje milijuni osoba u svijetu koje nemaju državljanstvo. Krajem 2022. godine utvrđeno je da u svijetu postoji 4.4 milijuna ljudi koji su bez državljanstva ili neutvrđene nacionalnosti, što je za 90,800 više (ili 2 %) u odnosu na kraju 2021. godine. Porast ovog broja je zahvaljujući poboljšanoj registraciji i pokrivenošću zemalja s osobama bez državljanstva ali i sve većem broju djece koja se rađaju bez državljanstva. U isto vrijeme napredak ka rješavanju problema bezdržavljanstva ostaje jako spor.⁵³ Kada govorimo o zaštiti osoba bez državljanstva ona se često zanemaruje jer te osobe obično nisu povezane ni s jednom državom. Posljedice bezdržavljanstva često dovode do sve povreda ljudskih prava, među ostalim do trgovine ljudima, ugnjetavanja i zanemarivanja. Državljanstvo je ključno za pristup osnovnim ljudskim pravima, kao što su pravo na obrazovanje, zdravstvenu skrb, zapošljavanje i jednakost. Treba naglasiti da bezdržavljanstvo ne uzrokuje pojedinac i njegove odluke već vlade jer međunarodno pravo državama dodjeljuje široku diskrecijsku ovlast da definiraju uvjete pristupa državljanstvu. U međunarodnom pravu ne postoji službena definicija kojom se određuju pojmovi „izložen riziku gubitka državljanstva“ i „de facto bezdržavljanstvo“ te se stvarnost bezdržavljanstva očituje se u njegovim učincima. Ono nije opisano u zakonu, već predstavlja iznimno stanje i ukazuje na nedostatak u zakonu unatoč stalnoj i vidljivoj pojavi bezdržavljanstva.⁵⁴ Prvi korak za zaštitu i definiranje osoba bez državljanstva, te i temelj međunarodnog pravnog okvira za rješavanje problema bezdržavljanstva, je bila Konvencija iz 1954. godine koja definira osobu bez državljanstva kao osobu koju nijedna država, na osnovu svog zakonodavstva, ne smatra svojom državljanicom ili državljaninom.⁵⁵ Zahvaljujući na ovom novom statusu, na osobe bez državljanstva proširila su se određena prava. Nakon ovog značajnog koraka uslijedio je I sljedeći a to je bila Konvencija iz 1961⁵⁶, koja je usmjerena na strategiju za uklanjanje bezdržavljanstva, a države potpisnice obvezuje da riješe pitanje

⁵² Opća deklaracija o ljudskim pravima, Pariz, 10. prosinca 1948. godine

⁵³ Global trends report, UNHCR, 2022. str. 43.

⁵⁴ Staničić F., op.cit. (bilj.9.), str.10 – 11.

⁵⁵ Konvencija o pravnom položaju osoba bez državljanstva, New York, 28. rujna 1954. godine, čl.1.

⁵⁶ Konvencija o smanjenju slučajeva bezdržavljanstva, UN, 1961. godine

bezdržavljanstva i da ne oduzimaju samovoljno osobama državljanstvo.⁵⁷ Republika Hrvatska je potpisnica obiju Konvencija.

UTVRĐIVANJE STATUSA OSOBA BEZ DRŽAVLJANSTVA U HRVATSKOJ

U hrvatskom zakonu postoji definicija osobe bez državljanstva, ali ne postoji posebni postupak za utvrđivanje bezdržavljanstva i dodjeljivanje prava i zaštite osobama bez državljanstva, što je obvezno prema Konvenciji iz 1954. godine. Bezdržavljanstvo može biti utvrđeno i procijenjeno *ad hoc* tijekom prijave za azil, boravišnu dozvolu ili naturalizaciju. Međutim ne postoje smjernice za donositelje odluka, niti informacije za podnositelja o načinu podnošenja zahtjeva za bezdržavljanstvo.⁵⁸ Kako je prethodno navedeno, Hrvatska je stranka Konvencije iz 1954. U hrvatskom zakonodavstvu primjenjuje se definicija osobe bez državljanstva iz Konvencije. U hrvatskom pravnom poretku nisu predviđene nikakve posebne odredbe za utvrđivanje statusa bezdržavljanstva. Općenito govoreći, u hrvatskom zakonu ne priznaju se u potpunosti poseban status i problemi osoba bez državljanstva, što u kombinaciji s nepostojanjem postupaka utvrđivanja bezdržavljanstva dovodi do nedostatka odgovarajuće zaštite osoba bez državljanstva. U Republici Hrvatskoj problem bezdržavljanstva je najviše naglašen kod romske populacije. U studiji „Osobe bez državljanstva i osobe izložene riziku gubitka državljanstva u Hrvatskoj“ iz 2018. godine koju je IPSOS izradio u ime UNHCR-a, zaključeno je da broj osoba s neriješenim statusnim pitanjima u romskoj populaciji varira između 500 i 1500 osoba, a najčešće su spominjane procjene od oko 1000 osoba. Upravo je u Nacionalnoj strategiji za uključivanje Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine bezdržavljanstvo prepoznato kao problem koji pogađa romsku populaciju. Navedeno je i da 10 % romske populacije nema hrvatsko državljanstvo, a 3 % ne posjeduje nikakve dokumente o državljanstvu ili druge dokumente kojima se dokazuje status, što negativno utječe na njihov pristup zaposlenju, osnovnim pravima i uslugama. Upravo su ti Romi u najvećem riziku od gubitka državljanstva. Prema procjenama koje je UNHCR izradio u suradnji s pojedinim romskim udruženjima i putem projekata pružanja pravne pomoći Romima, otprilike 500 Roma nema državljanstvo nijedne zemlje (osobe su bez državljanstva), dok još njih 1000 nema riješen.⁵⁹

⁵⁷ Staničić F., op.cit. (bilj.9), str.12.

⁵⁸ Statlessness index, dostupno na : [Croatia Country Briefing 2022 - HR.pdf \(statelessness.eu\)](https://statelessness.eu/Croatia%20Country%20Briefing%202022%20-%20HR.pdf)

⁵⁹ *Ibid*, str. 77.-str.81.

4.1 OSOBE BEZ DRŽAVLJANSTVA I ZAKON O STRANCIMA

Na teritoriju određene države uz državljane te iste države se nalaze i stranci. Pojam stranca se može odrediti i definirati na dva načina. Pozitivnom definicijom koja kaže da je stranac svaka osoba stranog državljanstva ili osoba bez državljanstva te negativnom definicijom koja kaže da je stranac svaka osoba koja nema domaće državljanstvo.⁶⁰ Status stranca u Republici Hrvatskoj je reguliran Zakonom o strancima.⁶¹ On definira osobu bez državljanstva kao osobu koju ni jedna država sukladno svom nacionalnom zakonodavstvu ne smatra svojim državljaninom. Državljanin države članice Europskog gospodarskog prostora (u daljnjem tekstu: EGP-a) je osoba koja ima državljanstvo jedne od država članica EGP-a. Državljanin treće zemlje je osoba koja nema državljanstvo države članice EGP-a ili Švicarske konfederacije ili osoba bez državljanstva. Treća zemlja je država koja nije država članica EGP-a ili Švicarske konfederacije te je stranac osoba koja nema hrvatsko državljanstvo.⁶² Osobe bez državljanstva smatraju se strancima, kao što je prethodno navedeno. Stoga se svi propisi koji se primjenjuju na strance primjenjuju i na status osoba bez državljanstva. Prema Zakoniku o schengenskim granicama, državljani trećih zemalja mogu ući u schengenski prostor ako ispunjavaju uvjete propisane istim zakonikom.⁶³ Međutim, državljanima trećih zemalja koji ne ispunjavaju jedan ili više uvjeta ulaska država članica može odobriti ulazak na njezino državno područje iz humanitarnih razloga, razloga nacionalnog interesa ili zbog međunarodnih obveza.⁶⁴ Zakonom o strancima propisano je da će Republika Hrvatska izdavati putne isprave osobama bez državljanstva u skladu s uvjetima utvrđenim u međunarodnim ugovorima (Konvencija iz 1954.), ako ima odobren privremeni boravak, dugotrajno boravište ili stalni boravak.⁶⁵ Državljanin treće zemlje može boraviti u Republici Hrvatskoj na kratkotrajnom boravku, privremenom boravku, dugotrajnom boravištu ili stalnom boravku.

Privremeni boravak je boravak koji se odobrava državljanima trećih zemalja u određene svrhe i na određeno razdoblje (do godine dana). Određene svrhe su: spajanje obitelji, srednjoškolsko obrazovanje, studiranje, istraživanje, humanitarni razlozi, životno partnerstvo, rad, rad upućenog radnika, boravak osobe s dugotrajnim boravištem u drugoj državi članici

⁶⁰ Borković I., op.cit. (bilj.1). str. 167.

⁶¹ Zakon o strancima, NN (133/20, 114/21, 151/22)

⁶² *Ibid*, čl. 3., st.1, točka.1.,2.,3.,4.,5.

⁶³ *Ibid*, čl. 47.a., st. 1.

⁶⁴ *Ibid*, čl. 48.

⁶⁵ *Ibid*, čl. 9., st. 1.

EGP-a, u druge svrhe te boravak digitalnih nomada.⁶⁶ Uz navedene svrhe postoje i određeni uvjeti na temelju kojih će se odobriti privremeni boravak a to su: ako dokaže svrhu privremenog boravka, ako ima valjanu stranu putnu ispravu, ako ima sredstva za uzdržavanje, ako ima zdravstveno osiguranje, ako priloži dokaz da nije pravomoćno osuđen za kaznena djela iz matične države ili države u kojoj je boravio duže od godine dana neposredno prije dolaska u Republiku Hrvatsku, ako nema zabranu ulaska u Republiku Hrvatsku i boravka u Republici Hrvatskoj ili izdano upozorenje u SIS-u u svrhu zabrane ulaska te ako ne predstavlja opasnost za javni poredak, nacionalnu sigurnost ili javno zdravlje.⁶⁷ Ovi uvjeti nisu povoljni po osobe bez državljanstva te oni mogu jako teško dokazati da ispunjavaju uvjete za privremeni boravak jer obično nemaju nikakve isprave, njihova je financijska situacija nesigurna i nemaju zdravstveno osiguranje. U hrvatskom zakonu postoje neke odredbe kojima bi se trebala olakšati integracija i boravak osoba bez državljanstva. Primjerice, člankom 61. Zakona o strancima propisano je da se državljaninu treće zemlje koji nema valjanu stranu putnu ispravu, a zahtjev za privremeni boravak podnese u Republici Hrvatskoj, izdaje rješenje o odobrenju privremenog boravka. Ta se odredba primjenjuje u slučajevima u kojima je istekla valjanost isprave, iako se može primijeniti i na osobe neodređenog državljanstva dok se ne dokaže jesu li osobe bez državljanstva.⁶⁸ Uz ovu odredbu imamo i članak 79. Zakona o strancima koji kaže da se privremeni boravak zbog humanitarnih razloga može odobriti državljaninu treće zemlje ako je pripadnik hrvatskog naroda sa stranim državljanstvom ili bez državljanstva te ima potvrdu tijela državne uprave nadležnog za odnose s Hrvatima izvan Republike Hrvatske i to bez prilaganja strane putne isprave uz suglasnost tijela državne uprave nadležnog za odnose s Hrvatima izvan Republike Hrvatske.⁶⁹

Dugotrajno boravište može se odobriti državljaninu treće zemlje koji do dana podnošenja zahtjeva u Republici Hrvatskoj ima neprekidno 5 godina odobren privremeni boravak, azil ili supsidijarnu zaštitu. Također se neprekidnim boravkom smatra ako je izbivao iz Republike Hrvatske višekratno do deset mjeseci ukupno ili jednokratno do šest mjeseci. Te u trenutku odlučivanja o zahtjevu za odobrenje dugotrajnog boravišta mora imati odobren privremeni boravak, azil ili supsidijarnu zaštitu.⁷⁰ Uvjeti koje treba ispuniti za odobrenje su: da ima valjanu stranu putnu ispravu, da ima sredstva za uzdržavanje, da ima zdravstveno osiguranje,

⁶⁶ *Ibid*, čl. 57., st.1.

⁶⁷ *Ibid*, čl. 59., st.1.

⁶⁸ *Ibid*, čl. 61., st.3.

⁶⁹ *Ibid*, čl. 79.

⁷⁰ *Ibid*, čl. 150.

da zna hrvatski jezik i latinično pismo te da ne predstavlja opasnost za javni poredak ili nacionalnu sigurnost.⁷¹

Stalni boravak može se odobriti državljaninu treće zemlje koji je: član obitelji ili životni partner hrvatskog državljanina koji do dana podnošenja zahtjeva ima neprekidno četiri godine odobren privremeni boravak u svrhu spajanja obitelji ili životnog partnerstva; pripadnik hrvatskog naroda sa stranim državljanstvom ili bez državljanstva koji svoj status dokazuje potvrdom tijela državne uprave nadležnog za odnose s Hrvatima izvan Republike Hrvatske i za kojeg je utvrđeno da se vratio s namjerom da trajno živi u Republici Hrvatskoj, a do dana podnošenja zahtjeva ima neprekidno tri godine odobren privremeni boravak; do dana podnošenja zahtjeva imao neprekidno tri godine imao odobren privremeni boravak, što se dokazuje potvrdom tijela državne uprave nadležnog za stambeno zbrinjavanje; maloljetno dijete koje do dana podnošenja zahtjeva za stalni boravak ima neprekidno tri godine odobren privremeni boravak u svrhu spajanja obitelji, a jedan od roditelja ima odobren stalni boravak ili dugotrajno boravište; imao prebivalište u Republici Hrvatskoj na dan 8. listopada 1991. , te je korisnik programa povratka ili obnove ili stambenog zbrinjavanja što se dokazuje potvrdom tijela državne uprave nadležnog za stambeno zbrinjavanje i za kojeg je utvrđeno da se vratio s namjerom da trajno živi u Republici Hrvatskoj, uz obvezu da priloži dokaz o nekažnjavanju iz matične države ili države u kojoj je boravio duže od godine dana neposredno prije dolaska u Republiku Hrvatsku.; maloljetno dijete koje živi u Republici Hrvatskoj čiji jedan od roditelja u trenutku rođenja ima odobren stalni boravak ili dugotrajno boravište uz suglasnost drugog roditelja ili čiji jedan roditelj u trenutku rođenja ima odobren stalni boravak ili dugotrajno boravište, a drugi roditelj je nepoznat, umro, proglašen umrlim, lišen roditeljske skrbi ili potpuno odnosno djelomično lišen poslovne sposobnosti u odnosu na roditeljsku skrb; te rođen u Republici Hrvatskoj i od rođenja živi na području Republike Hrvatske, ali zbog opravdanih razloga na koje nije mogao utjecati nije imao reguliran boravak.⁷² Uvjeti za odobrenje prethodno navedenih državljanina trećih zemalja su; imanje valjane strane putne isprave te ne predstavljanje opasnosti za javni poredak, nacionalnu sigurnost i javno zdravlje. Postoji jedna iznimka, a to je da prethodno nabrojani državljani treće zemlje ne moraju imati valjanu stranu putnu ispravu kada je ne mogu pribaviti u diplomatsko-konzularnom predstavništvu strane države u Republici Hrvatskoj, a njihov identitet je moguće nedvojbeno utvrditi na drugi način.⁷³ Nadalje pojavljuju se isti problemi

⁷¹ *Ibid*, čl. 155.

⁷² *Ibid*, čl. 156.

⁷³ *Ibid*, čl. 157., st.4.-st.5.

kao i kod privremenog boravka a to je valjanost strane putne isprave točnije samo imanje iste te što u većini slučajeva za odobrenje stalnog boravka prethodi imanje privremenog boravka a osobe bez državljanstva često nemaju valjanu stranu putnu ispravu niti su u velikoj mogućnosti dobiti privremeni boravak kao što je i prethodno navedeno.

4.2 PRAVA OSOBA BEZ DRŽAVLJANSTVA

Konvencijom iz 1954. propisano je da države ugovornice osobama bez državljanstva, koje zakonito borave na njihovom državnom području, izdaju putovnice u svrhu putovanja izvan njihova državnog područja, osim ako uvjerljivi razlozi u pogledu nacionalne sigurnosti ili javnog reda ne nalažu drugačije. Istom je odredbom predviđena mogućnost da države ugovornice mogu izdati putovnicu i svakoj drugoj osobi bez državljanstva na njihovom državnom području; one će s posebnom blagonaklonošću pristupiti izdavanju putovnica osobama bez državljanstva koje se nalaze na njihovom državnom području, a ne mogu dobiti putovnicu u zemlji njihova zakonitog boravišta.⁷⁴ Kao što je prethodno navedeno u hrvatskom zakonu propisano je da se putna isprava može izdati osobi bez državljanstva ako joj je odobren privremeni ili stalni boravak u Hrvatskoj.

Stranci, uključujući osobe bez državljanstva i osobe koje traže priznavanje statusa osobe bez državljanstva, obično nemaju pravo raditi u zemlji svog boravišta. Stranci s odobrenim stalnim boravkom imaju pravo raditi bez ograničenja. To je pravo osigurano i za strance kojima je odobren azil ili supsidijarna zaštita u skladu sa Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. Međutim, postoji mogućnost rada u Hrvatskoj na temelju „dozvole za boravak i rad“ prema kojoj je dozvoljen rad.⁷⁵ Državljanin treće zemlje u Republici Hrvatskoj može raditi na temelju izdane dozvole za boravak i rad ili potvrde o prijavi rada, osim ako Zakonom o strancima nije drukčije propisano. Radom se, u smislu Zakona o strancima, ne smatra obavljanje prethodnih radnji za osnivanje i registraciju trgovačkog društva ili obrta. Prema članku 88. Zakona o strancima državljani treće zemlje može raditi u Republici Hrvatskoj samo na onim poslovima za koje mu je izdana dozvola za boravak i rad ili potvrda o prijavi rada i samo kod onog poslodavca za kojeg mu je izdana dozvola za boravak i rad ili potvrda o prijavi rada i s kojim je zasnovao radni odnos, ako Zakonom nije drukčije propisano. Dozvola boravka i rada za državljanina treće zemlje istodobno je

⁷⁴ Konvencija o pravnom položaju osoba bez državljanstva, New York, 28. rujna 1954. godine, čl. 28.

⁷⁵ Staničić F., op.cit. (bilj.9), str.73.

odobrenje za privremeni boravak i rad na području Republike Hrvatske. Državljanin treće zemlje može raditi u Republici Hrvatskoj samo na onim poslovima za koje mu je izdana dozvola za boravak i rad ili potvrda o prijavi rada i samo kod onog poslodavca za kojeg mu je izdana dozvola za boravak i rad odnosno potvrda o prijavi rada i s kojim je zasnovano radni odnos. Poslodavac može zaposliti ili se koristiti radom državljanina treće zemlje samo na onim poslovima za koje mu je izdana dozvola za boravak i rad odnosno potvrda o prijavi rada.

Osobe bez državljanstva kao i državljani trećih zemalja imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć. Besplatna pravna pomoć uređena je Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći.⁷⁶ Sljedeće kategorije osoba bez državljanstva nesporno imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć: dijete bez državljanstva koje je zatečeno u Republici Hrvatskoj bez pratnje; osoba bez državljanstva s odobrenim stalnim boravkom; tražitelji azila bez državljanstva, osoba kojoj je odobren azil ili supsidijarna zaštita te članovi njihovih obitelji koji zakonito borave u Republici Hrvatskoj; osoba bez državljanstva koja nezakonito boravi u Republici Hrvatskoj i osoba bez državljanstva na kratkotrajnom boravku u postupcima donošenja rješenja o protjerivanju ili rješenja o povratku. Osobe bez državljanstva kojima je odobren privremeni boravak nemaju ovo pravo jer je propisano da stranci (uključujući i osobe bez državljanstva) na privremenom boravku imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć, ali samo pod uvjetom uzajamnosti. Budući da osoba bez državljanstva ne može ispuniti taj uvjet, ne može ni podnijeti zahtjev za besplatnu pravnu pomoć. Međutim, pravo na besplatnu pravnu pomoć ograničeno je člankom 198. stavkom 2., 3. i 4. Zakonom o strancima na slučajeve nezakonitog boravka stranaca i strance na kratkotrajnom boravku za koje je pokrenut postupak donošenja odluke o povratku. Pravo na besplatnu pravnu pomoć za sastavljanje tužbe i zastupanje pred upravnim sudom nadalje je dostupno samo ako je državljanin treće zemlje rođen u Republici Hrvatskoj, ili boravi u Republici Hrvatskoj neprekidno najmanje jednu godinu, ili član njegove uže obitelji boravi u Republici Hrvatskoj na privremenom ili stalnom boravku ili je hrvatski državljanin, ili ako je ranjiva osoba. Ovo pravo nije dostupno, čak i ako su ispunjene navedene pretpostavke, ako državljanin treće zemlje posjeduje dostatna novčana sredstva ili stvari veće vrijednosti i ako je već ostvario pravo na pravnu pomoć. Nadalje, ovo pravo nije dostupno ni u postupku pred Visokim upravnim sudom. Kada je riječ o pristupu informacijama o postupcima u kojima mogu sudjelovati osobe bez državljanstva – reguliranje boravka u Hrvatskoj, stjecanje hrvatskog državljanstva, postupci

⁷⁶ Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (Narodne novine br. 143/13, 98/19).

azila itd. – informacije su dostupne na internetskim stranicama Ministarstva unutarnjih poslova. U tim informacijama postepeno su objašnjeni potrebni koraci tijekom postupka, traženi obrasci, poveznice na mjerodavne zakone itd. Međutim, sve te informacije dostupne su na hrvatskom jeziku, a nisu, koliko je poznato, dostupne na engleskom ili nekom drugom jeziku. Međutim, u nekim je zakonima izrijekom propisano da stranka ima pravo sudjelovati u svim postupcima na jeziku na kojem može komunicirati.⁷⁷ Člankom 196. Zakona o strancima se propisuje da će se u, određenim postupcima donošenja rješenja, državljaninu treće zemlje koji nezakonito boravi i državljaninu treće zemlje na kratkotrajnom boravku koji ne razumije hrvatski jezik osigurati prevođenje na jezik koji razumije.

Uz ova navedena prava iz domaćeg zakonodavstva Konvencija iz 1954. Također uređuje prava osoba bez državljanstva poput prava koja proizlaze iz osobnog statusa, prava na nepokretnu i pokretnu imovinu, umjetnička prava i prava na industrijsko vlasništvo, pravo udruživanja, pravo pristupa sudovima, pravo samozapošljavanja, pravo stanovanja, pravo na opće obrazovanje, pravo na socijalnu pomoć, pravo na slobodu kretanja, pravo na prijenos imovine i sva ostala prava i pitanja uređena ovom Konvencijom. Da bi mogle pružiti zaštitu i prava sadržana u Konvenciji iz 1954. godine, uključujući dozvolu boravka i pravo na rad, školovanje i olakšanu naturalizaciju, države potpisnice moraju biti u mogućnosti identificirati osobe bez državljanstva na svojem teritoriju. Preporuka je UNHCR-a da se to provede posebnim postupkom za utvrđivanje statusa osoba bez državljanstva.⁷⁸

ZAKLJUČAK

⁷⁷ Staničić F., op.cit. (bilj.9), str.75.

⁷⁸ Statelessness index, dostupno na : [Croatia Country Briefing 2022 - HR.pdf \(statelessness.eu\)](https://statelessness.eu/Croatia%20Country%20Briefing%202022%20-%20HR.pdf)

Postupak stjecanja i prestanka hrvatskog državljanstva je proces koji je individualan za svakog pojedinca raspadom SFRJ-a i stupanjem na snagu Zakona o hrvatskom državljanstvu su utvrđeni načini stjecanja i prestanka hrvatskog državljanstva. Međutim zbog složenosti situacije i sukcesije od bivše države dolazi do pojave slučajeva da hrvatski državljani ostaju bez hrvatskog državljanstva bilo da se radi o administrativnim pogreškama gdje je propustom upisano drugo republičko državljanstvo, vlastitim propustima pojedinaca ili drugih okolnosti koje su uzrokovale da djeca nemaju upisano državljanstvo. Zbog prethodno navedenih slučajeva te osobe se nisu smatrale hrvatskim državljanima. Kroz izmjene i dopune Zakona o hrvatskom državljanstvu te greške su se ispravile. Međutim možemo uvidjeti upravo kroz ovu vrstu problematike probleme koji se pojavljuju kada osoba izgubi državljanstvo.

Bezdržavljanstvo je problem koji nažalost u velikom broju i dan danas pogađa dosta osoba. Zakonom o hrvatskom državljanstvu je definiran pojam osoba bez državljanstva a Zakonom o strancima se uređuje njihov položaj. Koliko dobro je on uređen je pitanje koje i dalje ostaje. U Hrvatskoj su dostupni ograničeni podaci o stanovništvu bez državljanstva, no brojke su uglavnom zastarjele ili procijenjene. Posljednji popis stanovništva iz 2021. obuhvaćao je kategorije „bez državljanstva“ i „nepoznato državljanstvo“ razvrstane prema mjestu prebivališta, ali te kategorije nisu bile definirane u metodologiji popisa. U hrvatskom zakonu postoji definicija osobe bez državljanstva, međutim ne postoji posebni postupak za utvrđivanje bezdržavljanstva i dodjeljivanje adekvatne zaštite osobama bez državljanstva prema Konvenciji iz 1954. Također postoje neke mjere zaštite za sprječavanje i smanjenje bezdržavljanstva koje nisu u skladu sa standardima Konvencije iz 1961. te postoje značajna odstupanja. Iako postoji djelomična zaštita za sprječavanje bezdržavljanstva za neku djecu rođenu bez državljanstva u Hrvatskoj, vlasti je ne primjenjuju u praksi. Preporuke struke su da bi Republika Hrvatska trebala uvesti namjenski postupak za utvrđivanje statusa osoba bez državljanstva i statusa zaštite u skladu sa smjernicama i dobrom praksom UNHCR-a kako bi ispunila svoje obaveze prema osobama bez državljanstva na temelju Konvencije iz 1954. Također, osobama bez državljanstva treba osigurati pristup svim pravima zaštićenim Konvencijom iz 1954. čije je Republika Hrvatska potpisnica.

LITERATURA

Knjige:

1. Borković, I., Upravno pravo, Informator, Zagreb, 1978.
2. Borković, I., Upravno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2002.
3. Omejc, J., Intial Citizenry of Croatia at the Time of the Acquisition of Legal Ties with the SFRY, and Acqusion and Termination of Croatian Nationality (Prvobitno državljanstvo Republike Hrvatske u trenutku raskida pravnih veza sa SFRJ te stjecanje i prestanak hrvatskog državljanstva), Croatian Crtitical Law Review, 1998., dostupno na <https://www.bib.irb.hr/240916>.
4. Staničić, F., Analysis of the legal framework concerning stateless persons and persons at risk of statelessness in Croatia (Analiza pravnog okvira koji se odnosi na osobe bez državljanstva i osobe izložene riziku bezdržavljanstva u Hrvatskoj), 2020., dostupno na <https://www.refworld.org/docid/5f0c2deb4.html>.

Međunarodni pravni dokumenti:

1. Konvencija o pravnom položaju osoba bez državljanstva, New York, 28. rujna 1954. dostupno na : <https://www.irh.hr/repozitorij/dokumenti/67-unhcr-konvencija-iz-1954-o-pravnom-polozaju-osoba-bez-drzavljanstva/file>
2. Konvencija o smanjenju slučajeva bezdržavljanstva, Ženeva, 30. kolovoza 1961. dostupno na : https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2011_06_8_66.html
3. Opća deklaracija o ljudskim pravima, Pariz, 10. prosinca 1948. dostupno na <https://www.ohchr.org/en/universal-declaration-of-human-rights>.

Domaći pravni dokumenti:

1. Pravilnik o obrascu i načinu vođenja evidencije o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine, br. 54/1991, 3/1992, 149/2002 i 146/2009 dostupno na : https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_10_54_1476.html
2. Ustav Republike Hrvatske, Narodne Novine br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), dostupno na : https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_05_41_705.html
3. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, Narodne novine, br. 143/, 98/19, dostupno na : https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_05_62_2098.html
4. Zakon o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine, br. 53/1991, 70/1991, 28/1992, 113/1993, 4/1994, 130/2011 i 110/2015, dostupno na : <https://zakon.hr/z/446/Zakon-o-hrvatskom-dr%C5%BEavljanstvu>
5. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu, Narodne Novine, br. 110/2015, dostupno na : https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_10_110_2136.html
6. Zakon o strancima, Narodne novine, br.133/20, 114/22, 151/22, dostupno na : <https://zakon.hr/z/142/Zakon-o-strancima>

Mrežni izvori:

1. Global trends report, UNHCR, 2022. dostupno na : <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2022>
2. Statelessnes Index, dostupno na : <https://index.statelessness.eu/node/217?language=hr>

Izjava o izvornosti

Ja, IVANA PUHARIĆ pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ivana Puharić, v.r.
(potpis studenta)

